

Berilo Jugoslovanskega odbora iz Italije

BOŽIDAR

POŠILJA : IVAN UČENIKOV - KAIRO RUE MANSHAET EL MAHRANI ŠT. 5

Leto: 4.

Št. 119

16. julija 1944.

VLADA DEMOKRATICNEGA IN BORBENEGA EDINSTVA

POSLANICA PREDSEDNIKA, DR.ŠUBAŠIĆA — PRVI SPORAZUM — GLAS AMERIKE

Kakor smo v zadnji številki poročali je bila v sporazumu z Narodno-osvobodilnim odborom za osvobojenje Jugoslavije imenovana v Londonu nova jugoslovanska vlada pod predsedništvom dr.Ivana Šubašića. Predsednik nove vlade je istočasno tudi še zunanji minister in minister vojske.

Primorski Slovenec, dr.Drago Marušič, bivši ban in minister, je bil imenovan za prometnega in pravosodnega ministra. Drugi Slovenec v vladi, dr.Izidor Cankar, bivši jugoslovanski poslanik v Kanadi je prosvetni minister.

Sreten Vukosavljević, profesor beograjskega vseučilišča je minister za prehrano kakor tudi minister za poljedelstvo ter rude in gozdove. Drugi srbski minister v vladi je g.Sava Kosanović, generalni tajnik Samostojne demokratske stranke, ki je notranji minister, minister za socialno skrbstvo in minister za javna dela.

Drugi Hrvat v vladi dr.Šubašića je dr.Juraj Šutej, bivši finančni minister in član HSS.

Ko je nastopila avgusta 1943 vlada Božidarja Purića, vlada žalostnega spomina, smo v članku "Domovina govori" napisali tole: "Vojni vihar je ustvaril v vrstah ponižanega in razžaljenega naroda en sam krik: OSVOBOJENJE. Ali nismo mi vsi tu preslišali ta bolesten krik, ki pretresa ozračja dan in noč? . . . Nova kraljevska vlada naj pomeni konec pogostemu ugodju, naši brezbriznosti in neres-

nosti! Nova jugoslovanska vlada - v to trdno verujemo - bo krepko zavihala rokave in z enim samim zamahom udarila na vso našo pasivno preteklost. Šest mož je tu na delu. Dovolj za delo, premalo za kreganje in prepiranje... Od teh šestih mož pričakuje ves narod od Gjevrgjelije pa tja do Gospe Svete in Furlanskih ravnin odločnosti, smelosti in korajžbe borcev, ki stoje v prvi liniji bojišča..."

To smo zapisali pred enajstimi meseci, strahovito smo se prevarili. Purićeva vlada je bila najslabša od vseh emigrantskih vlad. Ali temu, kar smo zapisali ob nastopu uradniške vlade, nimamo kaj dodati, razen želje, da bi novi možje uresničili upe in nade jugoslovanskih narodov.

POSLANICA DR.ŠUBAŠIĆA

V nedeljo, 9.t.m. je predsednik nove jugoslovanske vlade, dr.Ivan Šubašić na londonskem radiju pozdravil vse Jugoslovane doma in v tujini s temi-le besedami:

"Dragi bratje Srbi, Hrvati in Slovenci!

Kot predsednik novo sestavljene kraljevske vlade **demokratskega in borbenega edinstva** vseh narodov Jugoslavije, smatram, da je moja sveta dolžnost izpregovoriti najprej vam nekaj besed, vam, ki se borite v domovini in prenašate najhujša trpljenja v sovražnikovem suženjstvu. Vaše žrtve so tako

DR.IVAN ŠUBAŠIĆ

velike kakor so velike krutosti sovražnika. V teh nekaj letih ste preizkusili vse, kar si je mogla izmisliti peklena glava sovražnika. Kljub temu niste podlegli; ideal demokratske svobode in neodvisnosti našega naroda nista nikoli utihnili v vaših srcih.

Za ta ideal so tisoči naših najboljših sinov, žena in otrok bili žrtve sovražnikove krutosti. Hrabra in nadčloveška borba Srbov, Hrvatov in Slovencev za svobodo je prevzela vse človeštvo z odkritosrčnim občudovanjem; narod Jugoslavije pa je s svojimi neštevilnimi žrtvami napisal najlepšo stran zgodovine v tej strašni vojni. Uspeh tega je, da uživajo Jugoslovani med vsemi zavezniškimi narodi v Angliji, v Sovjetski zvezi in v Ameriki veliko spoštovanje in globoko prijateljstvo. Osvoboditev Jugoslavije in zedinjenje vseh Južnih Slovanov v skupno demokratsko in federativno državo, v kateri bo vladala popolna enakopravnost za vse narode in državljane, bo naša iskreno in popolno pomoč vseh zaveznikov našega naroda, zato ker so narodi Jugo-

slavije obilno pomagali pri težki borbi proti tlačitelju.

Lahko vam zagotovim, da sledijo Churchill, Staljin in Roosevelt in vsi drugi odgovorni zastopniki naših treh velikih zaveznikov, borbi jugoslovanskih narodov z budnim prijateljstvom, in bodo storili vse, da bo jugoslovanski narod po osvobojenju polno občutil dobrotvornosti miru in popolno pomoč velikih zaveznikov in ostalih prijateljev.

Sedaj, ko na obzorju že vzhaja luč skupne zmage in ko sovražnik že uvideva, da se mu bliža njegova zadnja ura, je potrebno bolj ko kdaj prej združiti vse nacionalne in demokratske sile v vsej Jugoslaviji v sveto borbo za samostojnost naroda in tudi za to, da zgradimo novo in srečnejšo Jugoslavijo.

V tej uri morajo vsi pravi domoljubi misliti samo na napore, ki so važni za svobodo in za bodočnost Jugoslovancev ter za zagotovitev prostosti na Balkanu in v Evropi.

Niti nacisti in niti njihovi kvistlingi niso bili v stanju oslabiti nacionalno borbo. Vsak poskus, da bi pritegnili narod na stran sovražnika in mednarodnega fašizma, je naletel na zdravo prevdarnost naših kmetov in delavcev.

Narodi, ki so šli skozi take borbe in take preizkušnje, ne morejo nikoli izgubiti svoje svobode. V bratski slogi z Narodno-osvobodilno vojsko pod vodstvom maršala Tita in Protifašistovskega narodnega odbora za osvobodjenje so premagali vse težkoče, ki jih je povzročal sovražnik in njegovi izdajalski pomočniki.

Pošiljam vam iz prestolice naše velike prijateljice in zaveznice, Velike Britanije to-le poslanico:

Nadaljujte s politiko velike in globoke demokratske solidarnosti v borbi za osvobodjenje Jugoslavije in za zedinjenje jugoslovanskih narodov! Vaš vzgled bo opogumil omahljivce! Pobijajte sovražstva in nesporazume, ki so jih sovražniki in njihovi pomagači razplodili po vsej naši domovini! Razkrinkajte vse lažnjive patriote, ki podpirajo sovražnika iz kakršnih koli vzrokov. To je želja tudi našega Kralja Petra II.

Dan zavezniške zmage ni več daleč. To bo tudi dan sodbe za sovražnika in ves njegov narod. To bo pa tudi dan krvavo zaslužene svobode, neodvisnosti in resnične enakosti; dan demokratske in federativne Jugoslavije. To bo nagrada božje pravice za vse tiste, ki niso nikoli podvomili nad ideali človeške svobode, in so vsi kot Srbi, Hrvati in Slovenci trdno verjeli, da bodo združene moči civiliziranih narodov sveta končno uničile združene sile nacistov, imperializmov in mednarodnega fašizma. (Govor smo poslovenili laško samo iz angleškega besedila radijskega prenosa - Op. uredn.).

PRVI SPORAZUM

London, 12. (Reuter) - Alfred Grant, diplomatski urednik Reuterja je danes prejel popolno besedilo, do sedaj še ne objavljeno, o sporazumu, ki je bil dosežen med kraljem Petrom II. in maršalom Titom. Glavne točke sporazuma so tele:

1. Kraljevsko jugoslovansko vlado morajo sestavljati napredni in demokratski člani, ki niso bili kompromitirani v teku borbe za svobodo Jugoslavije. Naloga vlade je organizirati pomoč Narodno-osvobodilni vojski in vsem, ki se žele boriti v bodoče proti najhujšemu sovražniku Jugoslavije, tako, da se vse borbene sile združijo v eni sami

DR.DRAGO MARUŠIĆ

narodni fronti. Vlada pa ima še drugo važno nalogo: organizirati preskrbo jugoslovanskemu prebivalstvu in koordinirati narodna zastopništva v tujini in dela v mednarodnih komisijah.

2. Narodni odbor za osvobojenje in vlada dr. Ivana Šubašića morata določiti organe za sodelovanje v borbi proti Nemcem in pomagati, da se sestavi skupna vlada kakor hitro mogoče.

3. Narodni odbor za osvobojenje smatra, da trenutno ni potrebno obravnavanje delikatnega vprašanja monarhije, ker ta problem ne ovira sodelovanja med Narodnim odborom za osvobojenje in vlado dr. Šubašića. Obe stranki priznavata, da mora odločitev glede organizacije države pripasti samemu

(Pierre Tzoulio)

JUGOSLOVANSKI SPORAZUM

Sporazum med kraljem Petrom II. in maršalom Titom je mnoge ljudi presenetil. Res je, da smo se že navadili na dnevna uradna poročila Svobodne Jugoslavije, ali nobenega pravega pojma nismo imeli o moči in važnosti N.O.V. Ko smo preiskovali možnosti sporazuma med jugoslovanskimi bojevniki in emigrantsko vlado, smo pri tem zlasti mislili na Mihajlovića.

Uradno poročilo, ki je bilo izdano po zaključku pogajanj je definitivno uredilo tudi to vprašanje. Mihajlović je bil postavljen v senco, od koder je prišel, da bi izvršil dela, ki ne bodo blestela v zgodovini njegove domovine. Sporazum med kraljem in Titom z vsem povdarkom potrjuje zrelost in moč, ne samo Narodno osvobodilne vojske, pač pa tudi države, ki jo je ustvarila.

PRVI UPORI

Mihajlović je pričel z uporom proti Nemcem v juniju 1.1941. Ta odpor ni trajal dolgo časa. Že oktobra meseca je ustavil vsako aktivnost operacij in razglasil, da je njegova naloga formirati enote, jih izuriti in čakati na izkrcanje anglo-ameriških armad, ki naj bi osvobodile zemljo. To je bila nevarna politika, ki ga je nagnala k odkritemu sodelovanju z okupacijskimi silami Italije in Nemčije. Od oktobra meseca dalje so nekatere Mihajlo-

jugoslovanskemu prebivalstvu po izvršeni osvoboditvi države.

4. Vlada dr. Šubašića bo objavila izjavo, v kateri bo sporočila:

a) Popolno priznanje narodno-demokratskih aspiracij narodov Jugoslavije v treh letih borbe, v kateri so bili postavljeni temelji narodne skupnosti v federativno-demokratski obliki in je bila postavljena začasna uprava s pomočjo Antifašistovskega sveta v Narodnem odboru kot izvršni oblasti.

b) Borbenim silam Jugoslavije, ki so organizirane v Narodno-osvobodilni vojski pod poveljstvom maršala Tita, je potrebno dati polno priznanje, obenem pa je potrebno obsoditi vse izdajalce, ki neposredno ali posredno pomagajo Nemcem.

c) Ves narod in vse borbene sile je treba pozvati, da se združijo z Narodno-osvobodilno vojsko v eni sami fronti.

5. Maršal Tito mora svoje oborožene sile obvestiti o sodelovanju s kraljevsko vlado in podčrtati, da Narodni odbor ne bo načel vprašanja definitivne organizacije države za časa trajanja vojne.

Sporazum je bil podpisan od predsednika kr.jugoslovanske vlade, dr. Ivana Šubašića in od predsednika Narodnega odbora za osvobojenje, maršala Tita, dne 16.junija 1944.

KAJ PRAVIJO AMERIKANCI?

Washington, 12. (OWI) - Senator Theodor Francis Green, ki je dal duška svojemu navdušenju glede zadržanja nove jugoslovanske vlade, ki si je nadela nalogo, da ostvari narodno zedinjenje v borbi proti Nemčiji, je izjavil: "Prvi cilj Jugoslavije je popolno osvobojenje njenega ozemlja. Združene države bodo te napore podpirale z vsemi svojimi sredstvi in so odločene, da po osvoboditvi Jugoslavi dobijo pravico, da si sami izberejo obliko svoje vladavine.

vičeve enote pričele s serijo napadov proti partizanom, ki do takrat še niso bili organizirani, pa so se spričo teh dogodkov strnili v N.O.V.

Tudi partizani so pričeli z odporom meseca junija 1941. V tem času so Nemci napadli na Sovjetsko zvezo, pa so zato odtegnili iz Jugoslavije 24 nemških divizij, za zasedbo pa so jih obdržali v zemlji samostat. Jugoslovanski domoljubi te ugodne prilike niso hoteli zamuditi.

Upor se je hitro razširil po vsej državi.

Nemški napad je vse Jugoslovane spomnil, da so Rusi njihovi slovanski bratje. Jugoslavi so mislili, da bodo z uporom proti Nemcem, pomagali Rusiji.

ZEDINJENJE

V mesecu septembru 1941 so partizani spoznali, da je potrebno združenje, da bi bil upor učinkovitejši. Josip Broz-Tito se je postavil na čelo njihovega gibanja. V tem trenutku se je rodila narodna vojska, o kateri so kasneje vsi zavezniški državniki izjavili, da tvori dragoceno oporo zavezniškim operacijam proti nacizmu.

Nasprotno od Mihajlovića, je Tito izdal povelje: "Pobijte čim več Nemcev ob vsaki priliki, ki se vam nudi!" Narod, ki drugega ni zahteval, se je zgrinjal okrog svojega šefa. Pogostokrat so celo Mihajlovičeve enote zapuščale in zapuščajo še vedno njegovo

vojsko, da bi se priključile Titu.

Kako in zakaj je Mihajlović spremenil svojo politiko?

Vesti, s katerimi danes razpolagajo, ne dajejo na to vprašanje točnega odgovora. Vsekakor je negativno zadržanje Mihajlovića izzvalo uradno obsodbo Churchilla, ki je v parlamentu pred kratkim dejal: "Vzrok, da smo prenehali podpirati Mihajlovića z orožjem, je preprost. Ni se boril s sovražnikom; še več, nekateri njegovi podrejeni so delali aranžmane s sovražnikom, kar je povzročilo oborožene konflikte s silami maršala Tita ob raznih prilikah in smrt domoljubov v korist Nemcev." Druga posledica njegovega obnašanja je bila njegova izključitev iz jugoslovanske vlade, v kateri je bil vojni minister.

ZAVEZNIŠTVO

Ta ukrep kraljevske vlade je pomenil prvi korak k zavezništvu s Titom. Tito se ni nikoli pokazal kot kategorični nasprotnik zavezništva z neko kraljevsko vlado, ki bi nadaljevala s skupno borbo proti Nemcem. Še več, v času, ko Mihajlović še ni obrnil hrbta, mu je Tito večkrat predlagal sporazum, ki bi okrepil skupno borbo. Ali vsakikrat je naletel s strani Mihajlovića na odločni "ne". Najsijajnejše delo partizanov je nacionalno zedinjenje. V teku dveh let in pod najtežjimi okoliščinami so storili to, česar ni zmogla diplomacija v 25 letih in kar so evropski državniki smatrali kot nemogoče. Jugoslovansko narodno zedinjenje ni gola fraza. To je stvarnost, ki se najjačje izraža v sami borbi in v dnevnem življenju Jugoslovancev na osvobojenih področjih. Danes v Jugoslaviji ni več plemenskih in verskih meja. Srb je enakopraven s Hrvatom in s Slovencem, enakopraven tudi z muslimanom. Vse prebivalstvo združuje en sam cilj: borba proti Nemcem. Prav nič ne kaže, da bi se moglo to zedinjenje po vojni razbiti. Skupna borba za časa vojne bo zamenjala napore za obnovitev in napredek države. Zelo je tudi dvomljivo, da bi Srbi, ki že od začetka sodelujejo s Titom in s to kolaboracijo tudi nadaljujejo, kakor koli spremenili svoje sedanje stališče.

FEDERACIJA

V organizirani federaciji, na demokratičnih temeljih zasnovani, odpadajo načela primata in hegemonije enega predela ali enega plemena. Namesto dominacije stopa zedinjenje in tesno sodelovanje vseh v okviru skupne federativne vladavine. Najlepše primere nudijo: Švica, Združene države in Sovjetska zveza.

Večkrat se pojavljajo težnje in tudi govornice, ki pripovedujejo, da so partizani predvsem komunisti. Ravno to pripovedujejo tudi o njihovem šefu. Res je, da je Tito komunist. Vodil je jugoslovansko komunistično stranko in ilegalno delavsko borbo skozi 12 let pred letom 1939. Nikoli ni bil v Španiji, kakor se to rado pripoveduje. Tito je danes v prvi vrsti jugoslovanski domoljub. Vso svojo gorečnost je posvetil protifašistovski stvari in njegov primarni cilj je poraz Nemcev in osvobodjenje domovine. To velja tudi za ostale jugoslovanske komuniste, ki so v vrstah bojevnikov. Glede samega jedra jugoslovanskih oboroženih sil je napačno trditi, da ga sestavljajo komunisti. Res pa je, da ti ljudje niso anti-komunisti. Res je tudi, da imajo močno razvita nagnjenja nasproti Rusiji. To pa zaradi plemenske privrženosti.

Leta 1941 so partizani šteli komaj nekaj sto bojev-

nikov. Njihove vrste pa so naraščale in že kmalu se je pokazala potreba po zedinjenju. Septembra 1941 so zato zaprosili Tita, naj prevzame poveljstvo.

ARMADA

Tako je bila ustvarjena Narodno osvobodilna vojska Jugoslavije. To je armada, v kateri so vsi častniki in poveljniki zrasli iz vrst navadnega vojaka.

Poveljniki so bili imenovani na bojišču, zaradi hrabrosti in sposobnosti. Izven borbe so bili vsi enaki. Skupno so živeli, skupno so se prehranjevali. Danes je od maršala Tita pa vse doli do zadnjega kaplara prejel vsak svoj čin na bojišču. 1. maja 1943. je bila skozi ogenj in vojne napore ustvarjena Narodno-osvobodilna vojska. V borbi vlada najstrožja disciplina. Izven borbe se družijo vojaki in častniki, diskutirajo, kritizirajo in koristno razpravljajo o bodočih akcijah. Danes zapoveduje Tito armadi, ki šteje skoro 300.000 mož. Ta armada nudi najresnejšo oporo zavezniškim balkanskim operacijam.

Delo narodno-osvobodilnega gibanja pa se ne omejuje na samo vojaško poprišče. Gibanje je obnovilo državno upravo v Jugoslaviji. Stara načela so bila odstranjena v korist novih in učinkovitejših principov. V vsaki vasi, v vsakem mestu, v vsakem okraju in v vsakem osvobojenem področju so bile volitve. Volilno pravico imajo vsi moški in ženske od 18 let naprej - in to aktivno in pasivno volilno pravico. Vojaki ravno tako. Mlajši bojevniki izpod 18 let imajo tudi to pravico po načelu, da je tisti, ki je dovolj star za borbo sposoben tudi za vodstvo in nadzor javnih poslov.

VLOGA ŽENE

Za jugoslovansko ženo je vse to nekaj novega. To je prvič v jugoslovanski zgodovini, da ima žena pravico voliti in tudi pravico biti izvoljena. To je povsem prirodno. Splošno vlada prepričanje, da je žena v Jugoslaviji kakor tudi drugod igrala isto vlogo - včasih še važnejšo - kakor pa mož. Pokazala je tudi isto razumevanje v civilnih upravnih poslih kakor v hišnem gospodinjstvu. Tako je v nekaterih dalmatinskih vaseh, v katerih je večina moških odšla med bojevnike, večina upravnih organov ženskega spola.

Ženske protifašistovske organizacije so še prav posebno važne. Štejejo več stotisoč pripadnic iz vseh področij in te žene tesno sodelujejo pri vojnem naporu.

Odbori narodnega osvobojenja, katerih člani so bili neposredno izvoljeni po vaseh, mestih in okrajih, predstavljajo drugo upravno stopnjo, da bi zadostili zahtevkam osrednjega Narodno-osvobodilnega odbora, ki je zrcalo ljudske volje.

Krajevni upravni sveti delujejo za ljudstvo, ki jih voli in nadzira. To je bilo doseženo z dvotirno upravo. Delegatje imajo zapovedujoči mandat in so podvrženi odpoklicu. Na ta način se delegatu, ki ne zadovoljuje, lahko takoj odvzame mandat in se ga izroči drugemu. Učinkovitosti takega sistema ni mogoče zanikati.

Vsak krajevni svet sklicuje mesečno ljudsko zborovanje, na katerem poroča o svojem delovanju. Tako se ustvarja stalno nadzorstvo. Na zborovanju lahko vsakdo diskutira, predlaga svoja mnenja in tudi kritizira. Zavezniški častnik, ki je leto dni preživel v Jugoslaviji, je pri povratku z navdušenjem vzkliknil: "Vse svoje življenje sem sanjal o taki resnični demokraciji, kakršna vlada v Jugoslaviji."

SUPER LETEČE TRDNJAVE

V mesecu juniju so ameriški letalci iz oporišč na Kitajskem dvakrat zaporedoma napadli japonsko otočje. Pri tej priliki so listi poročali, da so ameriški letalski gradbeniki izdelali novo letalo "Super leteča trdnjava". Ameriško letalstvo je za uporabo teh zračnih orjakov formiralo posebni letalski zbor, ki je direktno podrejen amerškemu glavnemu generalštabu.

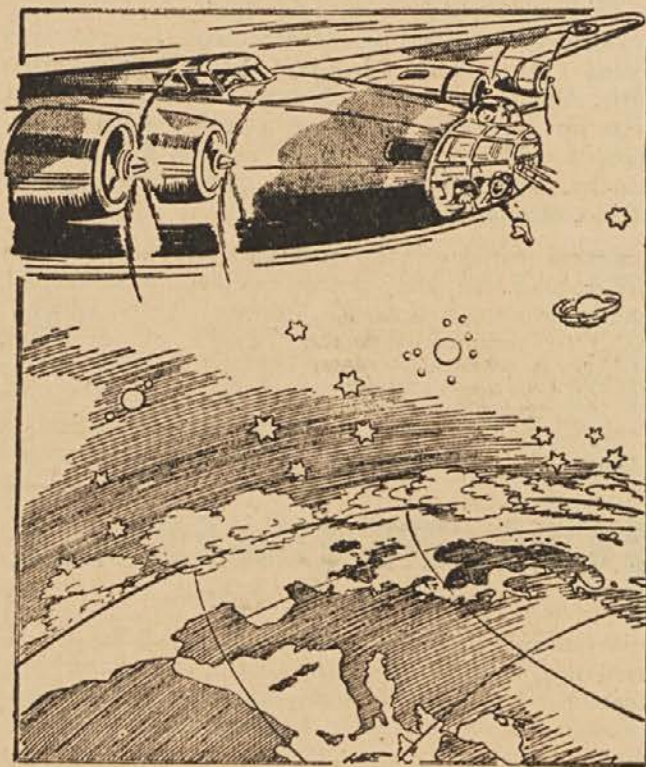
O novih super letečih trdnjavah seveda listi niso prinesli nobenih podrobnosti. To je za enkrat še vojaška skrivnost, zato pa so povedali nekaj o sposobnostih teh novih letal.

Amerikanci niso pričeli z gradnjo štirimotornih bombrikov šele, ko je bila druga svetovna vojna pred pragom, pač pa je bila prva leteča trdnjava zgrajena že 1.1934. To se pravi točno pred desetimi leti. Krila letal so bila iz aluminija in nad 30 metrov dolga. Nosljivost prve leteče trdnjave je bila preračunana na 17 ton.

Tudi oborožitev je bila za takratne čase naravnost ogromna: pet težkih strojnic. To se zdi nam danes, ko imajo lovška letala po osem strojnic, seveda precej skromno, ali za takratne čase je bila taka oborožitev svetovni rekord. Meseca julija 1935. so ameriške vojaške oblasti imele letalo prevzeti. Pri prevzemnem letu pa se je leteča trdnjava v zraku vnela in zgorela na letališču Dayton. Kljub temu težkemu incidentu, ki ga je povzročila nepazljivost pilota, je ameriško vojno ministerstvo naročilo 13 takih aparatov. L.1940 je ameriško letalstvo razpolagalo s 133 letečimi trdnjavami. Med tem časom so seveda letalo stalno izpopolnjevali. Prav posebne novosti in zadnje tehnične pridobitve pa so bile uporabljene pri novi super leteči trdnjavi. Tako je ta aparat danes sposoben, da leta v višinah, o katerih sta komaj sanjala Jules Verne in Wells.

Drugače pa je s človeškimi sposobnostmi. Organizem živega bitja na svoj način reagira v zračnih višinah. Na 1500 metrov višine tudi neletelec ne občuti nikakih sprememb. Temperatura je pa že na tej višini znatno nižja. Pri 3.000 metrih izven letala prav pošteno zebe, v notranjosti kabine pa vlada kar prijetna toplota. Na 5.000 metrov se že močno občuti zmanjšani zračni pritisk. Potnik se na tej višini niti ne zaveda, da mnogo globlje diha kakor pa na zemlji. Na 6.000 metrov višine pričenjajo prve nezgode. Zračni pritisk je točno za polovico manjši od pritiska na morskvi višini. Vsak vzdih vsebuje samo polovico kisika, ki so ga pljuča navajena sprejeti pod normalnimi okoliščinami. Pojavljajo se bolečine ob straneh. Utrip srca je pospešen. Človeka nadleguje glavobol, moči vidno pešajo. Treba se je zelo potruditi pri dihanju. 6.000 metrov višine, to je skrajna meja za človeka, ki ne uporablja maske za kisik.

Piloti že dolgo časa uporabljajo take maske in so se na nje že tako navadili, da ne občutijo nobenih motenj. Nasprotno, nekateri trdijo, da kisik na tej višini spravlja človeka v odlično razpoloženje. Še ni dolgo od tega, ko so strokovnjaki prerokovali, da uživanje kisika kvarno vpliva na organizem. Govorili so, da se pod vplivom kisika organizem hitro izčrpa, ali vse te teorije so se izkazale za napačne.

Na višini 7.000 metrov se temperatura še niža, ravno tako pa tudi zračni pritisk. Brez kisikove maske bi človek izgubil zavest že v teku desetih minut. Na tej višini je letalo premagalo vse vremenske neprilike: viharji, nevihte, snežni meteži in vse take neprijetnosti se na tej višini dogajajo samo še pod letalom. Tu vlada popolna vedrina. Teoretično ima obzorje premer 350 kilometrov. Na tej višini je postavljena višinska meja skoro za vse vrste bombnikov.

8.000 metrov. Aparat je dosegel takozvano troposfero. Zunanja temperatura se je še znižala. Zračni pritisk znaša komaj eno tretjino pritiska na morskvi višini. Brez maske bi človek padel v agonijo v treh minutah. Ali leteča trdnjava se še vedno dviga: 10.000 metrov. Na tej višini motorji borbenih letal padejo že v občutno onemoglost. Leteča trdnjava pa nemoteno plove s hitrostjo nad 500 kilometrov na uro. V tej višini se letalu ni treba več bati sovražnika, tako lovcev kakor tudi protiletalskega topništva. S te višine pa leteča trdnjava še vedno lahko z vso natančnostjo bombardira odrejene cilje.

11.500 metrov... Predrli smo v stratosfero. Temperatura se je nadalje znižala, od te višine dalje pa ostaja stalna. V sami kabini ni mrzlo, kajti posadka nosi oblačila, ki se kurijo električno. To pa zaradi tega, ker bi lahko izstrellek preluknjal kabino in s toploto bi bilo pri kraju. Brez maske bi človek prenehal živeti že v 30 sekundah. Posadka, ki se dvigne na tako višino, se mora 24 ur pred poletom podvreči posebni dieti. Vsaka napetost v želodcu ali v trebušni votlini se pojača na tej višini na štirikratno prostornino, kar povzroča strašne bolečine.

Zato se tudi posadke za take višine hranijo z zelo lahkimi živili. Marsikdo vzleti celo tešč. V takih slučajih pa mora organizem trošiti lastne energije

in zahteva zato večje količine kisika, kakor pa je to potrebno za normalno prebavo. Letalci se navadno hranijo s sladkorjem in s čokolado, z živili, ki so lahko prebavljiva in ki ne povzročajo vetrov.

Dospeli smo na višino 13.000 metrov. To je skrajna višina - ne za letečo trdnjavo, pač pa za človeško bitje. Aparat bi se lahko še dvigal, do kakšne višine, tega niti ne vedo. Seveda so morali graditelji premostiti velike tehnične težkoče, da so dosegli take uspehe. V tej višini postane gumij krhek kakor steklo, olje pa dobi obliko smole.

Zračni pritisk je tako malenkosten, da niti maska več ne služi. Še nekaj metrov in človek bi se zadušil, kakor če bi ne imel maske. Marsikdo se bo vprašal: kako to, da motorji lahko "dihajo" na tej višini, človek pa ne more? Zakaj bi mu ne dali pač še več kisika? To bi lahko storili, samo bi se človek razpočil kakor balon, če ga preveč napihnemo z zrakom. Ne smemo namreč pozabiti, da smo ustvar-

jeni iz elastičnega mesa in ne iz kovine. Pa bo kdo zopet dejal, če že ne moremo napihniti človeka, zakaj ne bi s potrebnim pritiskom napolnili kabine? Pri stratosferičnih poizkusih so tako tudi storili. Na 7.000 metrov so povečali v kabini pritisk, kakršen vlada na višini 4.000 metrov. Taka kabina s pritiskom bi omogočila polete na 15 in celo mogoče na 20.000 metrov. Ali, kaj bi se zgodilo, če bi sovražni izstrelek kabino preluknjal? V hipu bi bila vsa posadka mrtva. In vendar so ameriški iznajditelji ravno kabino vzeli v pretres pri novi super leteči trdnjavi. Zgradili so jo s tako močnim oklepom, da je ne more prebiti krogla tudi najtežje strojnice.

Kakšne višine so dosegli zadnji poleti na Japonsko, listi ne povedo. V razgovoru z nekim časnikarjem je eden izmed pilotov samo dejal, da so vojaške cilje na Japonskem bombardirali z višine 11.000 metrov. Nekdo drugi pa je dejal, da gradijo sedaj super leteče trdnjave že v velikih količinah. Tudi tega se Nemci ne bodo preveč razveselili.

LOM PRUSIJAŠKE VOJNE MAŠINERIJ

(Willy Frischauer)

Po zadnjih cenitvah ima Hitler še vedno 300 divizij na razpolago, t.j. 4 milijone mož, h katerim je treba prišteti še veliko število delavcev, pripadnikov pomožnih služb in policijo, kar daje skupno 6.000.000 mož.

Izgleda, da je številčno Hitler danes ravno tako močan kakor pred štirimi leti. Stvarno pa je drugače.

"Zadnji bataljoni zmagajo", to je priljubljen izrek pruskih militaristov, ki vztrajajo pri trditvi, da so rezerve odločilni faktor v modernih bitkah. To pa je ravno šibka točka Hitlerja. Praktično Nemci nimajo več rezerv.

Z uporabo zadnjih divizij, ki jih ima Hitler še na razpolago, hoče dokazati, da ima še vedno dovolj moči. Dva milijona novincev so poklicali pod zastavo v Nemčiji v teku zadnjih treh let. Ali ti vojaki so komaj zamašili izgube, ki so jih Nemci utrpeli po Staljingradu.

Danes vzhodno bojišče — kljub nemškim naporom "za skrajšanje frontne črte" — še vedno veže več kakor polovico Hitlerjevih divizij. Obramba Francije, Balkana in Italije je izčrpala vse nemške rezerve. Pred štirimi leti je tri milijone nemških vojakov ogražalo Veliko Britanijo. Danes lahko Hitler postavi samo eno tretjino teh vojakov nasproti vdorni zavezniški armadi.

Na pomorskem bojišču so spremembe v škodo Nemcev še mnogo večje. Tu, kakor tudi v zraku niso samo nemške izgube povzročile radikalno spremembo situacije, pač pa so te spremembe bile dosežene z ogromno okrepitevijo zavezniških sil.

Nemčija ima samo še eno bojno ladjo "Tirpitz", ki pa si ne upa zapustiti pristanišča. Dve žepni križarki imata samo še značaj morskih roparic, v kolikor se sploh pokažeta iz Gdinije, kjer sta zasedrani. Če k temu dodamo še ostale male križarke in rušilce, lahko ugotovimo, da nemška nadvodna flota ne predstavlja več pomorske sile, ki bi bila tega imena vredna.

Nacisti uporabljajo veliko število majhnih ladij, E-čolnov, obrežnih ladij itd., ki posegajo v manjše

pomorske operacije, ali njihove aktivnosti so samo majhni zbudljaji za zavezniško mornarico.

Kaj pa podmornice? Pred tremi leti so njihovo število ocenili na okrog 150; pomorski strokovnjaki mislijo danes, da jih operira komaj 30 istočasno. Kasneje so govorila poročila, da vse nemške ladjedelnice gradijo zgolj podmornice. Govorili so, da imajo zavezniške spremljave proti sebi stalno okrog 600 nemških podmornic. Te ocene so bile absolutno pretirane. Poleg tega so Nemci utrpeli strašne izgube. Uničevali so jih pri pomorskih operacijah, v oporiščih in v samih tovarnah. Na papirju se je število podmornic v treh letih potrojilo. Nasprotno pa se je njihova učinkovitost zmanjšala za več ko dve tretjini.

Ostaja Luftwaffe, grozotno nemško orožje, s pomočjo katerega je Hitler računal dobiti to vojno. Danes Goeringovi bombniki ne pokrivajo več neba in sami nacisti so priznali, da so že dolgo časa primorani vso proizvodnjo letal omejiti samo še na izdelovanje lovskih letal. Tu pa tam še formirajo po kako eskadriljo bombnikov.

Nemško letalstvo je bilo popolnoma reorganizirano. Od sedmih letalskih ilot, s katerimi so razpolagali še pred tremi leti, ni več duha ne sluha. Reorganizacija so izvršili po starem britanskem modelu: eno samo poveljstvo lovcev in eno samo poveljstvo bombnikov, ki sta drug od drugega popolnoma neodvisni.

Kakor na morju tako so tudi zavezniški v zraku ogromno napredovali. Tudi danes imajo Nemci brez dvoma toliko letal, kolikor so jih imeli pred tremi leti. Mogoče celo nekaj malega več. Število letal prve linije je skoraj gotovo ostalo neizpremenjeno.

V primeri z letalskimi silami Velike Britanije in Amerike pa je Luftwaffe komaj še vredna imena zračne sile. Število letal, ki je svoječasnno tako impresioniralo, je danes neznačilno v primeri s številom anglo-ameriških letalskih sil.

Taka je situacija nemške Wehrmacht y trenutku, ko je izpostavljena največjim in dokončnim preizkušnjam.

POVOJNA UREDITEV DENARJA

Zelo važno vprašanje gospodarske obnove sveta je vprašanje ureditve denarja. Po prvi svetovni vojni smo ravno mi Slovenci na lastni koži občutili vse strašne posledice razdejanja denarne enote, ki je slovensko narodno gospodarstvo postavila na rob propada. Marljivosti in vztrajnosti naših ljudi se imamo zahvaliti, da se je naše gospodarstvo kljub vsemu ohranilo pri življenju. Svobodo, ki nam jo je prineslo — samo dvem pičlim tretjinam našega naroda — leto 1918., smo drago plačali. Stiri krone so zahtevali takrat za en dinar, to se pravi 4 krone za 10 švicarskih stotink, ali komaj dva odstotka premoženjske veljave iz 1.1914. Med vojno in posebno po vojni so slovenski varčevalci izgubili polnih 98% prihrankov, ki so bili naloženi v posojilnicah in drugih denarnih ustanovah. Ljudje, ki so s svojimi prihranki plodili slovensko gospodarstvo, so bili strašno kaznovani...

Na Primorskem smo tudi izgubili ogromno denarnih vrednosti, čeravno je bil ključ zamenjave nepri- merno ugodnejši.

Kaj se bo zgodilo z denarjem po osvoboditvi? To je vprašanje, ki zopet prav posebno zadeva Slovence. Ko so 1.1941 Lahi in Prusijaki vdrlji v Slovenijo, so zamenjavali dinarje v lire po 365 dinarjev za 100 lir. Nemci so zamenjavali dinarje po 20 dinarjev za 1 marko. Po prisilnih tečajih, ki sta jih Jugoslaviji še pred napadom diktirala oba osna rokomavha sta ključa približno odgovarjala. Daleč pa sta zaostajala po kupni moči. Za 365 dinarjev je človek v Jugoslaviji znatno več lahko kupil, kakor pa je dobil v Italiji za 100 lir. Še slabše je bilo z nemško marko. V Jugoslaviji je človek za 10 dinarjev kupil lahko ravno toliko, kakor pa v Nemčiji za eno marko. To se pravi, da so Nemci naše ljudi ogoljufali za polnih 50%. Glede lire se je stvar sedaj naravnost katastrofalno poslabšala. V času zamenjave 1.1941 je poslovni človek za 150 lir dobil 1 angleško funto. Danes je uradni tečaj: 400 lir za 1 funto. Če bo ta tečaj v veljavi, ko bodo zavezniške vojske dospele v naše kraje, bo slovenski varčevalec izgubil polnih 65%. Koliko bo izgubil Slovenec pod nemškim denarnim režimom ni mogoče niti uganiti, ker zavezniški še do danes niso povedali, koliko bodo marko ocenili, ko pridejo na nemško ozemlje.

S tem pa križeva pot slovenskega varčevalca še dolgo ne bo zaključena. Kakšno razmerje dinarja do angleške funte bodo zavezniški uvedli, je še odprto vprašanje. Pošteno bi bilo, da bi dinar najmanj tako visoko ocenili, kakor so ocenili francoski frank, t.j. največ 200 dinarjev za 1 angleško funto. Na drugi strani pa bi bilo samo ob sebi razumljivo, da jugoslovanska vlada zamenjavo dinarjev v lire oziroma marke enostavno anulira, to se pravi, da zamenja lire in marke na ozemlju Jugoslavije po istem tečaju kakor so jih Lahi in Nemci zamejavali 1.1941. Ta isti tečaj pa bi se moral uveljaviti tudi na vsem ozemlju novo priključenih pokrajin, veljati bi moral torej tudi za ozemlje Julijske Krajine ter za štajerske, koroške in panonske Slovence, ki bodo priključeni Veliki Jugoslaviji. Če bo nova Jugoslavija tako postopala, se bo vsaj delno oddolžila tistim krivicam, ki so jih njeni upravitelji povzročili pre-

čanskim pokrajinam 1.1919. Trdno lahko pričakujemo, da bo nova Jugoslavija tudi v tem pogledu pravičnejša.

***

Vsa ta in še razna druga vprašanja so napotila državnike in politike Združenih narodov v Bretton Woods.

Točno leto je od tega, ko so angleški in ameriški denarni izvedenci izdelali predloge glede monetarnega sporazuma, ki naj bi se uveljavil po končani vojni.

Sporazumeli so se z mislijo, da bi ustanovili sklad, v katerega bi plačevale države-članice primerne zneske in s katerim bi nakupovale tuje devize, kadar bi se za to pokazala potreba. Sklad bi deloval na temelju obstoječih valut in zato ni nobene potrebe — tako so dejali izvedenci — da bi se ustanovila neka skupna veljava, ki so jo nekateri krstili za "bancor", drugi za "unitas". Sklad je bil določen v znesku 8 milijard dolarjev za Združene narode in njim priključene države. Za ves svet pa bi znašal 10 milijard. Posamezne vložke bi države vplačevale v lastni veljavi ali pa v zlatu. V zlatu bi kvota lahko znašala 25%, ali pa samo 10% v zlatu, ki ga dotična država poseduje, če teh 10% predstavlja manjšo vrednost od 25% celotne kvote.

Države članice bi imele pravico nakupovati iz fonda proti plačilu lastne veljave, vse tuje valute, ki so jim potrebne pri mednarodni izmenjavi dobrin. Take transakcije pa ne bi bile dovoljene, če bi se ž njimi povečala kvota nad 200% z veljavo za nakup tujih valut. To se pravi, da bi sklad ne omogočal velikih prelivov kapitala.

Vse to so samo osnutki, ki naj bi v bodočnosti urejevali denarno vprašanje sveta. Po najnovejših vesteh izgleda, da so se pojavile najrazličnejše težkoče in je zelo verjetno, da ta prvi sestanek ne bo zaključil svojih posvetovanj s popolnim uspehom. Vprašanje veljav je zelo zamotana zadeva, posebno ker ga mnogi državniki tesno vežejo z nacionalnim prestižem in tudi zato, ker se kapitalno šibke države več ali manj upravičeno boje, da bi zašle v odvisnost kapitalističnih držav.

Vsekakor bo ureditev denarnega vprašanja del novega reda v svetu. Ravno srednje in majhne države so doživljale pred sedanjo vojno zelo težke in nevarne finančno-gospodarske krize. Nemška gospodarska zavojevalnost in popolna brezbriznost zaveznikov za gospodarske potrebe srednjeevropskih in balkanskih držav, vse to je pripeljalo gospodarsko delavnost teh držav v nemško odvisnost. To je bila prva etapa germanskega zavojevanja in ž njo so Nemci finansirali drugo svetovno vojno. Spretno nemške clearinške finančne operacije so sistematično zamenjavale nemški aspirin za jugoslovansko moko in druga živila. Nič drugače se ni godilo tudi ostalim državam...

Gospodarski izvedenci v zavezniškem taboru so na lastne oči lahko uočili vse te nemške manevre in prišli do edino pravičnega sklepa, da se bo mir v svetu zajamčil le, če bodo velike države bolj mislile na varnost v svetu, kakor pa na višino dobičkov-lastnih pridobitnih podjetij. To se bo pa

zgodilo samo v slučaju, če se vseobvladujočemu pridobitnemu egoizmu odvzame del oblastnosti in se ga utesni v primerne tokove diriganega gospodarstva. Politike in gospodarstva ni mogoče v današnjih časih več ločiti. Danes ve že ves svet, da nastajajo vojne tudi iz golih gospodarskih pobud, zato gospodarstva ni mogoče popolnoma prepuščati zasebni, sebični iniciativi.

V tem pogledu so tudi zavezniške države med sedanjo vojno krenile na pravo pot. Velika Britanija bi z "gospodarsko svobodo" gotovo ne prenesla težkih časov v letih 1940/41 in tudi kasneje, če bi zasebnemu gospodarstvu prepustila svobodo akcije. Vse velike gospodarske in socialne reforme ki jih je vojna naložila Veliki Britaniji, bodo gotovo ohranile del svoje veljavnosti tudi še po vojni.

Da se s temi problemi resno ukvarjajo tudi Združene države, najboljšo dokazujejo izjave njenega predsednika. Poslanica z dne 11. januarja 1944 ameriškega predsednika Roosevelta, pravi med drugim tudi tole:

"Prišli smo do neizpodbitnega spoznanja, da resnične osebne svobode ne more biti, kjer ni gospodarske varnosti in neodvisnosti. SIROMAŠNI LJUDJE NISO SVOBODNI LJUDJE! LAČNI LJUDJE SO GRADIVO, IZ KATEREGA NASTAJA DIKTATURE.

V naših dneh so te gospodarske resnice že kar same po sebi umljive. Sprejeli smo - da se tako izrazim - drugi zakon o pravicah, s katerim je mo-

goče utrditi nove temelje varnosti za vse, ne glede na stan, pripadnost ali vero.

Med temi pravicami so:

Pravica na koristno in primerno plačeno zaposlitev v industriji, kmetijstvu ali rudarstvu. Pravica do zaslužka, ki nudi primerno prehrano, obleko in odpočitek. Pravica vsakega kmeta, da prideluje in prodaja svoje pridelke po cenah, ki bodo zagotovile njemu in njegovi družini človeka dostojno življenje. Pravica vsakega trgovca, velikega ali malega, da svobodno trguje, zaščiten pred nelojalno konkurenco in obvarovan pred diktaturo monopola doma in v tujini. Pravica vsake družine do dostojnega domovanja. Pravica do primerne zdravniške nege, in možnost, da si vsakdo zdravje utrjuje in ga tudi uživa. Pravica do primerne zaščite pred gospodarskimi skrbmi, ki jih povzročajo starost, bolezen, nezgode in nezaposlenost. Pravica do solidne šolske vzgoje.

Vse te pravice imenujemo varnost. In ko bomo to vojno dobili, se moramo pripraviti, da po uveljavljenju teh pravic obrnemo svoja stremjenja k novim ciljem življenjske sreče in ljudskega blagostanja."

To je gotovo življenjski program, ki ga sprejmejo vsi narodi sveta brez izjeme. Gotovo je tudi, da se ž njim odpirajo popolnoma nova pota, posebno tistim narodom, ki so do sedanje vojne tako malo vedeli o ljudskem blagostanju. Če se bodo tega programa držali vsi veliki narodi in ga tudi izvajali, potem pač ne bo težka tudi ureditev gospodarsko-monetarnih vprašanj, ki so sedaj na vrsti.

NA ZAHODU NIČ NOVEGA...

(William Van Narvig)

Prva naloga zavezniških divizij, ki so se izkrcale na francoskih obalah, je bila presenetiti sovražnika, ga ukaniti in premagati branilce Zahodnega zidu.

Kako je sestavljena armada "zahodne obrambe", da rabimo nacistični izraz.

Informacije so si precej nasprotujoče. Nekateri mislijo, da so to predvsem mladeniči izpod 20 let starosti in možje okrog 50 let stari. Fizično torej šibki in produkt lanskoletne Hitlerjeve totalne mobilizacije. Ti viri pravijo, da je med njimi le razmerna majhna število preizkušenih veteranov. Drugi viri pa pravijo, da so nemški vojaki na Francoskem najboljši izbor, ki ga današnja Hitlerjeva vojska še premore. Pravijo, da so to vojaki, ki so se izkazali že na vseh bojiščih, sijajno izvežbani in odlično opremljeni.

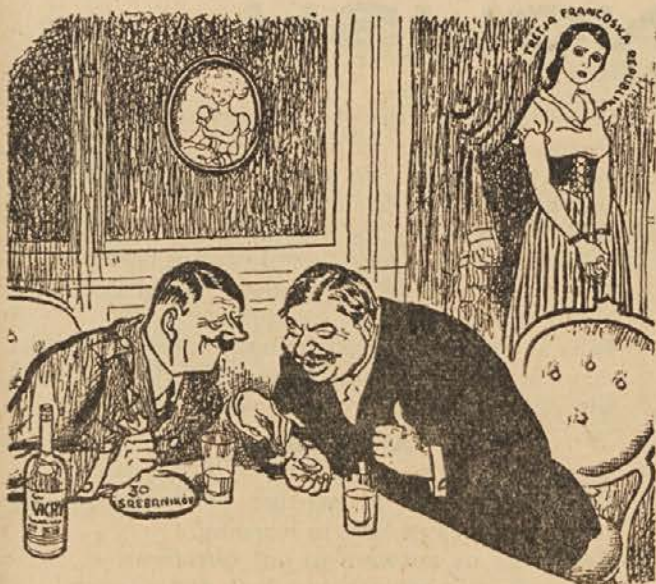
Do sedaj so zavezniški vojaki ugotovili, da sta obe informaciji točni. Nemški vojaki, s katerimi so do sedaj zavezniki prišli v stik pripadajo prvi in drugi skupini, čeravno druga, to je elitna, prevladuje. To je tudi razumljivo, vedeti moramo, da Francija ni samo najvažnejša zapora Hitlerjeve evropske trdnjave, pač pa ogromno vežbališče nemške vojske. Razumljivo je, da so mnoge nemške vojaške enote, ki so po garnizijah v Franciji, nezadostno izvežbane in tudi pomankljivo opremljene, posebno če upoštevamo, da nemških vojaških enot ne ekvipirajo s pri-

mernim orožjem vse dokler nove formacije še niso pripravljene za odhod na bojišče. Poleg tega je treba upoštevati, da te enote tudi niso v nobenem slučaju vključene v obrambo zahodne Evrope. Šele ko je njihovo izvežbanje dokončano odhajajo na bojišča, bodisi na vzhodno, na italijansko in sedaj seveda tudi na zahodno bojišče.

Francosko ozemlje pa je tudi še namenjeno za odmor nemškim divizijam, ki prihajajo iz raznih bojišč. Nemška vrhovna komanda ne dopušča namreč, da bi te divizije prihajale v rajh, ker bi na ta način frontni vojaki prišli v stik s prebivalstvom, kar bi bilo za moralo vojakov in prebivalstva zelo škodljivo. Vojake so na oddih pošiljali v Francijo in Nizozemsko, od koder so odšli na fronto.

Notranjost Francije kakor tudi ostalih zasedenih delov Evrope ima v oskrbi takozvana nadomestna vojska (Ersatzheer). To so po večini starejši letniki šibkih fizičnih sposobnosti. V zadnjem času pa so Nemci mnoge od teh vojakov premestili v frontno vojsko (Feldheer), da so ž njimi zakrpali izgube. Kvaliteta teh vojakov seveda ni na višku niti fizično niti moralno, ker je med njimi mnogo tujcev, ki jih je Hitler mobiliziral po okupiranih delih Evrope. Tako so zavezniške čete že v prvih dneh invazije naletele na beloruske in ukrajinske vojake v nemških uniformah, ki so se takoj predali in zahtevali da jih pošljejo v Rusijo.

Celotna nemška obramba na zahodu je razdeljena v glavnem v dve vrsti kombativnih enot: trdnjavske enote (Festungsgruppen) in v mobilne obrambne divizije.

Trdnjavske enote so razmeščene po vsem obalnem trdnjavskem pasu in po trdnjavskem omrežju, ki poteka neposredno za obalnim pasom. Trdnjavske posadke so bile za to delo prav posebno izvežbane in predstavljajo prav za prav najdragocenejši nemški človeški material. Zato se Nemci trudijo, da bi iz obkoljenih trdnjav rešili kolikor mogoče več specialistov. Trdnjavskih posadk ni mogoče tako hitro nadomestiti.

Trdnjavskim divizijam poveljuje generalni polkovnik Dollmann, topniški izvedenec za težko topništvo, s katerim je leta 1940. prebil nekaj točk na Maginot-jevi liniji.

Psihološka strategija zavezniškega vrhovnega poveljstva je z raznimi fingiranimi poplahi močno vplivala na živčni sistem trdnjavskega vojaštva. Narednik 24. polka obalskega topništva je v pismu, ki ga je naslovil domov, napisal tudi tole: "Noč in dan smo v stalni napetosti in vsako minuto pričakujemo sovražnika. Vsaj dvakrat tedensko nas ogledno letalstvo obvešča o zbiranju sovražnega ladjevja k napadu. Tega skoro ni mogoče več vzdržati. Vsi smo nervozni in zajedljivi, ker pravega počitka sploh ne poznamo." Tako razpoloženje je postalo že tipično za vse branilce Zahodnega zidu.

Mobilne divizije na zahodu imajo čisto posebne naloge. Predvsem nastopajo takrat, ko se je vdorni armadi posrečilo na gotovih točkah predreti zahodni zid. Medtem, ko so trdnjavske posadke privezane na lice mesta in obsojene na uničenje, so mobilne divizije izvežbane za velika premikanja. V glavnem so to mešane divizije z oklopnimi in motoriziranimi ter pehotnimi enotami. V splošnem so razmeščene okrog večjih francoskih mest v notranjosti in v podzemeljskih vojašnicah Maginot-jeve linije.

Meseca decembra je nacistično vrhovno poveljstvo imenovalo maršala Rommela za poveljnika mobilnih divizij. Formalno je Rommel pod Klugge-jem vendar prejema lahko direktno ukaze tudi od samega Hitlerja. Istočasno z imenovanjem so Rommelu dodelili šest divizij "Waffen S.S.", oklopnih in meha-

niziranih, ki so jih vežbali eno polno leto in ki še niso bile na nobenem bojišču. Uradno smatrajo teh šest divizij kot Rommelovo elito, v resnici pa so to policijske čete, ki naj bi zadušile eventualni upor med civilnim prebivalstvom in skrbele tudi za moralo ostalih enot na zahodnem bojišču.

***

Točno 30 dni po zavezniškem izkrcanju v Normandiji so vrhovnega poveljnika nemške vojske na zahodu, maršala von Rundstedta poslali v ropotarnico. Kadar koli se na bojiščih, sredi najhujše bitke, zamenja vrhovni poveljnik, je to znak, da se dogodki ne razvijajo povoljno. Slučaj von Rundstedta pa je še mnogo resnejši, posebno še, če upoštevamo, da je zahodno bojišče v vojaškem in političnem pogledu za tretji rajh življenjske važnosti. Zavezniški polom na zahodu, to je zadnja Hitlerjeva kvarta. Če se ta ne posreči, bo usoda tretjega rajha zapečaten. Tega se prusijaški kolovodje prav dobro zavedajo. Von Rundstedt je gotovo eden najboljših nemških generalov v tej vojni. Njegove motorizirane kolone, ki sta jim poveljevala gen. Guderian in Rommel, so 1.1940. predrle pri Sedanu in ravno tako tudi na vzhodnem bojišču 1.1941. Po bliskovitih zmagah v Ukrajini je Hitler svojo strategijo preoblikoval in poslal von Rundstedta v Francijo kot vrhovnega poveljnika "zahodne obrambe".

Kakšni so bili vzroki, da se je Hitler odločil, da zamenja von Rundstedta z maršalom von Klugge? Možna sta predvsem dva odgovora na to vprašanje: prostovoljni odhod ali pa prisiljeni. Von Rundstedt je pred pričetkom druge svetovne vojne izjavil: "Evropska velesila, ki hoče premagati Veliko Britanijo, mora imeti na svoji strani Rusijo ali pa Ameriko". Rundstedt je pravilno ocenil orjaško pomorsko premoč zaveznikov in stalno opozarjal Hitlerja na nevarnost novega bojišča. Nekatera nevtralna poročila pravijo, da se je Rundstedt že oktobra meseca 1.1. prepričal, da je Nemčija vojno izgubila in da je popolni poraz samo še vprašanje časa. Zelo verjetno je, da je Rundstedt po enem mesecu uspešnih zavezniških borb na zahodu predlagal Hitlerju kapitulacijo. Nekaj podobnega torej kakor 1.1918. v mesecu avgustu, ko sta Hindenburg in Ludendorff nemški vladi izjavila, da je vojna izgubljena.

Drugi viri pa pravijo, da je prišlo do resnega spora med Rundstedtom in Rommelom glede metod, kako ustaviti zavezniško prodiranje. Hitler je posrežoval tako, da je izločil Rundstedta. Mogoče je tudi, da je bil Rundstedt "premahak" v ozadju bojišča. Von Klugge je namreč znan kot najbrutalnejši prusijaški general, ki se je prav posebno "izkazal" na vzhodnem bojišču. Tretji viri pa trdijo, da se bo Hitler polagoma znebil vseh nemških generalov, ki so prišli na te položaje po čisto vojaški karijeri in jih zamenjal s svojimi protežiranci, to je z ljudmi, ki so postali generali samo zato, ker so se v stranki posebno odlikovali. Ti viri naglašajo, da se v tretjem rajhu sedaj ponavlja vse tisto, kar je pred letom pripeljalo Italijo do kapitulacije.

V desetih dneh so Nemci zgubili na bojiščih 26 generalov, dva pa sta izgubila življenje na skrivnostni način, ki še danes ni pojasnjen. To sta bila gen. Dietl in Jodl. Vse to kaže na resno generalsko krizo v Nemčiji, ker so se verjetno mnogi izmed teh generalov preselili na drugi svet po zaslugi Himmlerja ...

BASIC ENGLISH

17. EDUCATION

	Things		Qualities	
(education)	berry	fold	question	strong-feeble
knowledge	bite	kick	touch	important
school	bone	lift	toe	necessary
teaching	card	look	walk	stiff
answer	feather	muscle	wing	

OTHER WORDS:

history, learning, science; attention, behaviour, book, brain, fact, language, law, memory, mind, observation, reading, reason, rule, thought.

17. EDUCATION

The business of a school is education, which is teaching and learning. Education is the way to knowledge, because we get knowledge by learning, and teaching gives us help in learning. Any help which is given to us in our learning is teaching.

We go to school for education, but we do not get all our education there. Every sort of learning is a part of it, and much of our learning is done outside the schoolroom. When you are having a walk in the country or in the town, you are seeing new things, and getting new knowledge all the time. And if an older person is with you, he is giving you teaching every time he gives an answer to a question about the things which you see. Even if he says only that the bright red berry which you are putting out your hand for is a poison berry, or that you are in no danger of a bite from the bright fly on your hand, all that is education.

We get the greatest help from teaching about such things as plants, or animals, or machines, when we may give them a look and a touch. A country friend may give us an account of the wing of a bird, but till we see a feather our knowledge will not be complete. We may have the knowledge that the help of a muscle is necessary for every move of a finger or a toe, and that other muscles are doing the work when we give anything a lift or a kick; but if we did not ever give attention to our arms and legs we would not see how the muscles do these things. And though words may give us help in learning the form and size of every bone in our bodies, they do not give us the knowledge which we get when we see a bone or put our hands on it.

Another important part of our education is doing things and making things. We may get much knowledge from seeing something being made, but we get much more when we take the hammer and wood or the needle and cloth in our hands. In most schools this sort of learning comes first. They let the young boys and girls do things for which strong fingers and much knowledge are not necessary, like getting a house or a ship cut from a stiff card or making small boats and boxes with bright paper by giving it one fold after another. These things may not seem very important, but by doing them well the feeble fingers are getting stronger and the young brains are getting knowledge which will have a value for more important work.

QUESTIONS

1. What are the two processes in education?
2. Why is education the way to knowledge?
3. When we take a walk in the country with an older person, how may he give us knowledge?

4. When do we get the greatest help from teaching about such things as plants and animals?
5. What two things do the bodies of birds have which our bodies do not have?
6. What is necessary for moving fingers or toes?
7. What are the hardest parts of our bodies?
8. Why do schools let young boys and girls do and make things?
9. Why is work for which strong fingers are necessary not given to young boys and girls at school?
10. Give two examples of work which they may do.

ANSWERS

1. Teaching and learning.
2. Because we get knowledge by learning, and teaching gives us help in learning.
3. By giving us answers to our questions.
4. When we may give them a look and a touch.
5. Wings and feathers.
6. The help of muscles.
7. The bones.
8. Because doing and making things are an important part of their education.
9. Because the fingers of young boys and girls are feeble.
10. They may get a house or a ship cut from a stiff card or they may make small boats or boxes with bright paper.

TRETJI DEL — VANDEJA

DRUGA KNJIGA — TRIJE OTROCI

REPUBLICANI OBLEGAJO TOURGUE-O

V par tednih je bil Cimourdain v tej od državljanske vojske na vseh koncih krvaveči deželi zaslovel ko Marat v Parizu in Châlier v Lyonu. To je bil strašen sloves. Dočim so ga preje kot duhovnika spoštovali, so se ga zdaj bali; njegova strogost je bila usodna. Taki strogi ljudje so nesrečni; kdor vidi njihova dejanja, jih z gnjusom obsoja; kdor bi videl v njihovo vest, bi jih najbrže opravičil. Naj bo kakorkoli, abbéja Cimourdaina so eni sovražili enako kakor so drugi sovražili marquisa Lantenaca; in medtem ko je Prieur de la Marne v Granvillu razpisal nagrado na glavo Lantenaca, je Charette v Noirmoutieru razpisal nagrado na Cimourdainovo. V resnici sta bila ta dva moža — aristokrat in duhovnik — v nekem oziru eden in isti človek — takorekoč železna glava državljanske vojne z dvema obrazoma; eden obrnjen nazaj v preteklost, drugi gledajoč v bodočnost, toda oba tragična. Samo da je nad trpkimi ustmi Lantenaca ležala noč in senca, dočim se je na krasno-mrkem čelu Cimourdaina lahno svetil blesk vzhajajoče jutranje zarje.

Tourgue-a je torej po posredovanju Gauvaina dobila neke vrste premirja štiriindvajset ur.

Strašni "Imanus" je bil dobro poučen: po zaslugi Cimourdaina je imel Gauvain pod seboj štiri tisoč petsto mož nacionalne garde in redne armade, s katerimi je oblegal stolp. Šest topov je razpostavil okoli stolpa od strani gozda, šest jih je stalo na planoti, obrnjenih proti mostu z gradičem. Imel je s seboj tudi minerje, ki so bili razstrelili zid v podnožju stolpa. Cimourdain bi bil rad videl, če bi bil konvent že zdaj Gauvaina imenoval za generala, toda ta je zaenkrat odklonil, rekoč: "Če vjamemo Lantenaca, bomo o tem govorili dalje; do zdaj nimam še nobenih zaslug." Sicer pa je bila navada republike, da je imenovala sposobne ljudi za generale brez ozira na čin, Napoleon je na primer postal glavni poveljujoči general italijanske armade, ko je bil še stotnik.

Tourgue-a, Gauvainov stolp, je imel čudno usodo: en Gauvain ga je oblegal, drugi branil. Lantenaca to seveda ni motilo in tudi do gradu ni imel nobenih ozirov. Bil je skoraj ves čas v Versaillesu in je Tourgue-o komaj poznal. Branil je le sebe. Gauvain pa je bil bolj privezan nanjo. Stolp bi se bil dal najlažje zavzeti v mostu, kjer je bil gradič, toda tam je stala biblioteka, v njej pa rodbinski arhiv. Če bi se gradič užgal, bi le-ta izginila v plamenih. Tega Gauvain ne bi bil rad, kajti Tourgue-a je bila zibelka njegovega rodu. On sam je bil tu rojen; mogoče je v kakšnem kotlu v podstrešju nad biblioteko še stala njegova zibelka. Bilo mu je žal sten, ki so ga nekoč kot otroka varovale. Zato je hotel prizanesti mostu in se je omejil na to, da je postavil nasproti njemu baterijo, da onemogoči vsak izpad ali pobeg iz gradiča.

Cimourdain mu ni branil, dasi je radi tega sam sebi delal očitke: "On te srednjeveške ropotije ni mogel trpeti in zdel se mu je enak greh prizanašati kamenitim gnezdom fevdalcev kakor njihovim gospodarjem. Blagost je bila sploh slaba stran Gauvainova in Cimourdain se je zelo trudil, da bi svojega učenca zadržal na tej v njegovih očeh pogubni poti.

Vendar pa tudi ta strogi bivši duhovnik ni Tourgue-e vnovič zagledal brez tihega ganotja. V tej dvorani nad mostovimi stebri so stale prve knjige, ki jih je bil bral z Gauvainom; v sosedni vasi Parigné je bil za župnika; kot Gauvainov učitelj je stanoval v podstrešni sobici gradiča; v biblioteki je bil držal malega Gauvaina med kolena in ga učil čitati; potem ga je videl tu doraščati v sinu svojega duha. Zato se je premagal in dovolil, da se prizanese tem zidovom. Vendar ga je pri tem pekla vest.

Napad se je torej podvzel s strani gozda.

Noč je na obeh straneh minila v skrbnih in obsežnih pripravah. Po razgovoru z "Imanusom" je Gauvain poklical stotnika Guéchampa. Guéchamp je bil povprečen človek, pošten in neustrašen, boljši kot vojak nego kot poveljnik. Bil je inteligenten do one meje, kjer je vojaku prepovedano, da bi sam mislil. Mehkobe ni poznal in ni bil dostopen ne za denar, ki izkvarja poštenje, ne za usmiljenje, ki žali pravičnost. Disciplinarnost in ukaz sta mu bila kažipot na ozki stezi, po kateri je šel naravnost, ne da bi se oziral na desno ali levo. Vsak načelnik se je mogel nanj brezpogojno zanesti. Kakor je bil kot komandant strog, tako je kot podrejeni izpolnil vsako povelje natančno ko ura.

"Guéchamp, prinesite lestvo," je rekel Gauvain.

"Gospod polkovnik, nimamo nobene."

"Nujno rabimo."

"Za naskok?"

"Ne, rešilno."

"Potem pa mora biti zelo visoka. Za tri nadstropja, če ne še daljša. Težko je tako dobiti."

"Treba."

"Moralo bi več lestev skupaj zvezati. Kmetje so vse lestve uničili, tako tudi vozove."

"Imeti pa jo moramo."

"Zdaj se spomnim — v Javené pri Fougères je lesno skladišče, tam se bo dala dobiti."

"Rabim jo takoj."

"Kdaj točno?"

"Jutri ob tem času, pa za gotovo."

"Dobro. Pošljem takoj jezdeca z rekvizijskim poveljem v Javené. Tam stoji oddelek konjenice, ki mu bo dala spremstvo. Preden jutri vzide solnce, bo lestev tu, če bo kaj sreče."

"Dobro. Podvizajte se."

Deset minut potem se je Guéchamp vrnil in javil:

"Gospod polkovnik, brzi sel je odjahal."

Gauvain se je povzpел na planoto in motril gradič nad mostom. Ozka stran, obrnjena k planoti, ni imela nobene odprtine razen nizkega vhoda, ki je bil zaprt po navpično vzdignjenem dvigalnem mostu in se je naravnost spuščala doli v strmo globel. Kdor bi hotel z višine planote priti doli do vnožja mostnih stebrov, ki se moral plezajoč spuščati po strmini doli do dna, kar je bilo težko, toda ne mogoče. Kakor hitro pa bi bil doli, bi bil izpostavljen kroglam, ki bi se vsipale nanj iz vseh treh nadstropij. Na vsak način

je bil naskok mogoč le z nasprotne strani, skozi razstrelino v stolpu.

Gauvain je odredil vse, da ne bi mogla niti miš iz trdnjave zbežati. Ozki obroč okoli stolpa se je trdno sklenil. Gauvain je vodil obleganje z gozdne strani, Cimourdain pa je stal pri bateriji nasproti mostu.

Medtem so se pa tudi obleganci pripravljali. Mina je bila predrla steno v vsej gromadni širini notri v samo pritličje stolpa. To je bila velika, čista gola dvorana z debelim stebrom v sredi, ki je nosil ves obok. Bila je najmanj 40 čevljev široka. Vsako nadstropje stolpov je imelo po take, seveda ožje dvorane, z globokimi vdolbinami, v katere so bile vrezane strelnice. V pritličju pa strelnic ni bilo in če bi ne bilo široke luknje, ki so jo napravili oblegovanci, bi se bil v tem prostoru človek kmalu zadušil. Tu so bila vrata doli v ječo kakor tudi vrata v zgornje nadstropje, stopnice pa so bile vse vzdane v debeli stolpni zid. Četudi bi bili oblegovanci vdrlji v pritličje, bi morali stolp šele zavzeti. Obleganci razstrelino niso zazidali, ker bi to bilo brez vsakega haska, saj bi bili topovi precej zopet napravili novo. Pač pa so hitro sezidali v pritličnem prostoru samem obkopi, in sicer tako, da je njegov notranji kot bil ob stebri v sredi, obe stranici pa sta se razprostirali do obzidja na obeh straneh; razstrelina je ostala zunaj šance, tako da so branitelji lahko osredotočili ogenj na oblegovalce, ki bi naskočili stolp skozi luknjo. Vrh tega so položili na več krajih male mine. Vse je vodil marquis, bil je duša vsega — strašna duša. Ostala nadstropja so zabarikadirali in vrata podprli z debelimi tramovi; le zavojne stopnice so morale ostati proste. Vsaka obramba ima svoje slabe točke.

Medtem ko se je marquis mudil pri razstrelini v stolpu, je "Imanus" hitel z nujnimi pripravami v gradiču nad mostom. Najprej je odstranil lestev za silo, ki je visela z oken biblioteke po mostnem stebri v globel ter jo prislonil na zid v biblioteki. Okna v pritličju so bila zamrežena po trojni mreži iz debelih železnih palic; tukaj ni mogel nihče ne ven ne notri. Okna biblioteke sicer niso bila zamrežena, a so bila zelo visoka. "Imanus" je bil vzel s seboj tri kmete, ki so bili sposobni za vse; nekega Hoisnarda, ki so mu rekali "Zlata veja", in pa brata "Reži les", ki so bili vsi zakletji sovražniki republike. Republikanci so bili ustrelili vsakemu po enega brata. Ti možje so preiskali vsa nadstropja gradiča. Potem je "Imanus" nastlal okoli sodov s smolo, suhega vresja in praprotja in ga polil s smolo, v katero je vtaknil konec vžigalne vrvi. Nato so možje tiho in skrbno prenesli košare, v katerih so globoko spali René-Jean, Alain in Georgeta, v biblioteko, med pritličjem, polnim sodov smole, in nadstropjem, natlačenim s slamo. Bile so to nizke košare, ki so se postavile na tla, da so otroci lahko sami splezali ven. V take košare iz vrbovja so bretonske matere polagale svoje otroke takoj po rojstvu in otroci so spali in se kobacali po njih, dokler niso dodobra dorasli. Zraven vsake košare je pustil "Imanus" postaviti leseno skledo, polno močnika z mlekom in leseno žlico. Skozi odprta okna je svetila poletna noč, modra in mehka. Možje so se oddaljili, "Imanus" pa je zaklenil za sabo težka železna vrata, ki so vodila v stolp. Ko so se ogromni ključji zavrteli v strašnih ključavnicah, je skrivnostno odjeknilo po stolpu in gradiču. "Imanus" je pogledal, če je vse prav pri vžigalni vrvi, ki je vodila skozi malo odprtino, vrtano v železna vrata, ter se potem vila po zavojnih stopnicah do vrha stolpa. V stolpu je ključje oddal marquisu, sam pa se podal na ravno streho stolpa, kjer je stal vso noč na straži. Ko je solnce vžšlo, je razsvetlilo v gozdu osem bataljonov mož z bajoneti na puškah, pripravljenih za naskok, baterijo na planoti pred mostom, devetnajst mož v gradu, ki so bili trdno odločeni svoje življenje kar moč drago prodati, in pa tri košare, v katerih so sladko spančkali trije otroci.

ANGELČKI BOŽJI SE IGRAJO

Otroci so se zbudili. Najprej najmlajši, punčka.

Otrok se zbudi kakor roža, ki se odpre. Zdi se, da se dviga vonj iz njegove sveže duše.

Georgeta, ki je štela šele dvajset mesecev, je dvignila svojo glavo, se vsedla, opazovala svoje nožice in začela čebtljati.

Jutranji solnčni žarek je padel na košaro; težko je bilo reči, kdo je bil bolj rožnat: ali žarek: ali Georgetine nožice.

Ostala dva otroka sta še spala; moški so bolj zaspani. Georgeta je veselo blebetala dalje.

René-Jean je bil rjav, Alain kostanjast, Georgeta pa blondinka. René-Jean je ležal ko mali Herkules na trebuhu z obema pestema na obeh, Alain je molel svoji nogi iz košare. Vsi trije so bili razcapani, komaj da so še imeli srajčko na

telesu. Obleke, ki jih je dal narediti za nje bataljon "Rdeča kapa" so bile popolnoma razpadle. Fanta sta bila sploh napol naga.

Kdo je varoval otroke?

Težko reči. Nobena ženska. Divji kmetje, ki so jih bili vlačili s seboj iz hoste v hosto, so jim dajali jesti juho. To je bilo vse. Za ostalo se ni nihče brigal. Vsi so bili njihovi gospodarji, nihče oče. Toda celo njihove cape so odsevale nekaj lepega in nebeskega. Nedorložen otrok vse razsvetljuje.

Georgeta je še vedno nekaj čebtljala. To prvo brbljanje na otroških ustnih je najzvvišenejša pesem na zemlji. Je več in manj kot beseda; spev brez not, jezik brez zlogov. Zdi se, da je bilo zašepetano najprej v nebesih. Zdaj pa se nadaljuje na zemlji. Mogoče je v njem nekaj, kar je nekoč otrok govoril kot angel v nebesih. Mi, ki ga poslušamo, pa polagamo vanj tudi nekaj žalosti, trepetanje pred pragom, čez katerega vodi pot v razočaranja polno življenje, klic po pomoči, Toda Georgeta teh nezavestnih globin v svojem blebetanju očitno ni čutila, kajti njeni ustni, oči, lica, vse se za smehljalo kakor čudežno spočeto prvo jutro stvarstva.

Za Georgeto se je zbudil René-Jean najstarejši, ki je bil že v četrtem letu. Vzdignil se je in možato skočil iz košare. Njegov pogled je padel na polno skledo. Vsedel se je na tla in se lotil svojega zajtrka.

Ko je Alain začul klopotanje žlice, se je takoj zbudil, se vzravnaval in široko odprl oči. Imel je tri leta. Ko je zagledal skledo poleg svoje košare, je stegnil roko in jo vzel k sebi ter začel pošteno opletati močnik. Ko je bil René-Jean gotov, je še malo popraskal z žlico po dnu sklede in potem z nekakim dostojanstvom dejal:

"Jaz sem svoj močnik snedel."

To je zbudilo Georgeto iz njenih sanjarij.

"Papat," je rekla. In je vzela tudi ona svojo skledo ter začela jesti. Nosila je žlico večkrat k ušescu, nego k ustom. Včasih se je popolnoma spozabila in jedla kar z rokama. Alain, ki je bil medtem posrebral svoj močnik, je stekel k svojemu bratcu.

Naenkrat je zadonela iz globine gozda tam zunaj trobenta, strogo in ošabno. S stolpa se je oglašil rog. To pot je klicala trobenta, rog pa je odgovarjal.

To se je zgodilo dvakrat.

Nato se je z roba gozda začul oddaljen, vendar razločen glas:

"Pozor, banditi! Predajte se brez pogojev do solnčnega zahoda, če ne, bomo naskočili."

Z vrha stolpa so odgovorili:

"Kar dajte!"

Glas doli je nadaljeval:

"Kot zadnji opomin homo pol-ure pred naskokom sprožili top."

S stolpa so odgovorili:

"Kakor vam drago."

Glasovi niso segali do otrok, trobenta in rog pa sta se slišala. Ko je trobenta prvič zadonela, se je Georgeta zagledala in nehala jesti; ko se je oglašil rog, je položila žlico nazaj v skledo; ko je drugič zatrobentalo, je vzdignila majčkeni kazalec svoje desne ročice in z njim udarjala takt k fanfari, ki je spremljala trobento vdrugič. Ko sta trobenta in rog umolknila, je zamišljeno sedela dalje, držeč prstek pokonci in je tiho zažgoela: "Muska."

René-Jean in Alain pa se za trobento in za rog nista zmenila, kajti nekaj drugega je obrnilo njuno pozornost nase: Prasiček, kakor jih je na tisoče po starih zidinah, je stekel po poti.

Alain, ki ga je prvi zapazil je zaklical:

"Žival!"

René-Jean je priteknel.

Alain je nadaljeval:

"Upiči!"

"Prustimo ga," je dejal René-Jean.

In oba sta pazljivo opazovala romarja, ki se je osupnjen nad tolikim občudovanjem, naredil mrtvega.

(Dalje prihodnjic)

**PODPIRAJTE "BAZOVICO" S PRISPEVKI
V GRADIVU IN DENARNI POMOČI, ŠIRITE
SLOVENSKI TISK!**

KRAJEVNI IMENIK PRIMORSKE

SLOVENSKO-LASKI DEL

TRZAŠKO OKROŽJE

- Avber** = Alber di Sesana ; p. Tomaj
Bane = Banne ; p. Opčine
Barka = Barca ; p. Britof
Barkovlje = Barcola ; p.
Bazovica = Basovizza ; p.
Belsko = Oblisca di Postumia ; p. Postojna
Betanja = Bettania ; p. Divača
Boljunec = Bagnoli della Rosandra ; p. Boršt
Boršt = Sant'Antonio in Bosco ; p.
Brestovica = Brestovizza di Poverio ; p. Sežana
Brezje = Brésie ; p. Hrašče
Brežec = Brese ; p. Divača
Britof = Cave Auremiane ; p.
Brje = Bérie de Sesana ; p. Dutovlje
Brišče = Bristie ; p. Prosek
Briščiki = Borgo Grotta Gigante ; p. Prosek
Buje = Buie del Timavo ; p. Košana
Bukovje = Bucuie ; p. Postojna
Cerovlje = Ceroglie dell'Ermada ; p. Devin
Col = Zolla di Monrupino ; p. Opčine
Čarbola Zgornja = Chiarbola ; p. Trst
Čehovini = Cecovini ; p. Sežana
Čepno = Céppeno ; p. Košana
Čermelice = Cermelizze ; p. Hrašče
Dane = Danne di Sesana ; p. Divača
Dane = Danna ; p. Sežana
Devin = Duino ; p.
Devinščina = Devincina ; p. Prosek
Divača = Divaccia ; p.
Doberdob = Doberdo del Lago ; p. Ronke
Dobravlje = Dobraule di Tomadio ; p. Tomaj
Dolenja vas = Villa bassa di Senosecchia ; p. Senožeče
Dolenje = Dolegna di San Giacomo ; p. Sežana
Dolenje Vreme = Auremo di sotto ; p. Britof
Dolina = San Dorligo della Valle ; p.
Draga = Draga Sant'Elia ; p. Boršt
Dutovlje = Duttogliano ; p.
Famlje = Famie ; p. Britof
Filipčje brdo = Filippi ; p. Tomaj
Gabrovec = Gabrovizza S. Primo ; p. Prosek
Gabrovec = Gabrovizza S. Primo ; p. Prosek
Godnje = Godignano ; p. Dutovlje
Gorenje = Goregna di Poverio ; p. Sežana
Gorenje = Goregna di Bucuie ; p. Postojna
Gorenje Ležeče = Lesece Auremiano ; p. Britof
Gorenje Vreme = Auremo di sopra ; p. Britof
Gorice = Gorice del Timavo ; p. Britof
Goriče = Gorice Carentano ; p. Hrašče
Gradec = Grazza ; p. Št. Peter na Krasu
Gradinje = Gradigne di Sesana ; p. Tomaj
Gradišče = Gradischie di San Canziano ; p. Britof
Gradišče = Gradisca di San Giacomo ; p. Sežana
Grahovo brdo = Gracova di Tomadio ; p. Tomaj
Greta = Gretta ; p. Trst
Grobisče = Grobisce ; p. Prestranek
Gropada = Gropada ; p. Bazovica
Hrastje = Crastie di San Pietro ; p. Št. Peter na Krasu
Hrašče = Crastie di Postumia ; p.
Hrenovice = Crenovizza ; p. Hrašče
Kal = Cal di San Michele ; p. Št. Peter na Krasu
Kazlje = Casigliano di Sesana ; p. Sežana
Kjadin = Chiadino ; p. Trst
Klenik = Clenico ; p. Št. Peter
Koče = Cocce ; p. Prestranek
Kolonja = Cologna ; p. Trst
Koludrovica = Colludrozza ; p. Prosek
Kontovel = Contovello ; p. Prosek
Kopriva = Capriva nel Carso ; p. Dutovlje
Košana = Cossana ; p.
Krajna vas = Villa Cargna ; p. Dutovlje
Kreplje = Crepegliano ; p. Dutovlje
Križ = Croce di Tomadio ; p. Tomaj
Krtinovica = Cartinozza ; p. Sežana
Landol = Landolo ; p. Hrašče
Laže = Lase ; p. Senožeče
Ležeče = Lesece di San Canziano ; p. Britof
Lipica = Equile Lipizzano ; p. Bazovica
Lokev = Corgnale ; p.
Lonjer = Longera ; p. Katinara
Mačkoviče = Caresana d'Istria ; p. Dolina
Majceni = Maizeni ; p. Sežana
Mala pristava = Prestava piccola ; p. Nadanje selo
Mali otok = Ottocco piccolo ; p. Postojna
Mali repen = Rupin piccolo ; p. Prosek
Malo brdo = Berdo piccolo ; p. Razdrto
Malo Ubeljsko = Oblisca piccola ; p. Razdrto
Matavun = Mattauno ; p. Divača
Matenja vas = Mattegna ; p. Prestranek
Mavhinje = Malchina ; p. Devin
Medja vas = Medeazza ; p. Devin
Merče = Merciano ; p. Sežana
Milje = Muggia ; p.
Miljski hribi = Monti di Muggia ; p. Milje
Miramar = Miramare ; p. Prosek
Misličje = Villa Mislice ; p. Britof
Nabrežina = Aurisina ; p.
Nadanje selo = Nadagna ; p. Šmihel
Naklo = Nacla San Maurizio ; p. Divača
Nemška vas = Villa Santandrea ; p. Št. Peter na Krasu
Neverke = Neverche ; p. Nadanje selo
Nova Sušica = Sussizza nuova ; p. Nadanje selo
Nova vas = Villanova di San Giacomo ; p. Sežana
Opčine = Villa Opicina ; p.
Oreh = Orecca di Postumia ; p. Prestranek
Orlek = Orle ; p. Sežana
Ostrožno brdo = Monforte del Timavo ; p. Št. Peter na Krasu
Otošče = Vitozza ; p. Senožeče
Padrič = Padriciano ; p. Bazovica
Palčje = Palci ; p. Št. Peter na Krasu
Petelinje = Petteline ; p. Št. Peter na Krasu
Plavija = Plavia ; p. Milje
Plešivica = Plessiva di Poverio ; p. Sežana
Podbreže = Villa Podibrese ; p. Sežana
Podgrad = Nigrignano ; p. Divača
Poljane = Marcottini ; p. Ronke
Poljane = Pollane ; p. Sežana
Ponikve = Paniqua di Sesana ; p. Tomaj

Hruševje = Cruscevie; p.Razdrto
Jamlje = Iamiano; p.Tržič
Kačiče = Cacitti; p.Divača
Kačja vas = Caccia; p.Postojna
Postojna = Postumia; p.
Potoče = Potocce di Villabassa; p.Senožeče
Povir = Poverio; p.Sežana
Praprot = Prepotto di San Pelagio; p.Nabrežina
Prebened = Prebenico; p.Dolina
Prečnik = Precenico di Comeno; p.Nabrežina
Predjama = Castel Lueghi; p.Postojna
Prelože = Prelose di Corgnale; p.Lokey
Prestranek = Prestrane; p.
Prosek = Prosecco; p.
Radohova vas = Radocova; p.Št.Peter na Krasu
Rakitnik = Rachiteni; p.Prestranek
Rakulik = Raccolico; p.Hrašče
Raša = Rassa; p.Tomaj
Ravne = Raume di San Giacomo; p.Sežana
Razdrto = Preval; p.
Razguri = Rasguri; p.Sežana
Ricmanje = San Giuseppe della Chiusa; p.Boršt
Rocol = Rozzol; p.Trst
Rodik = Roditti; p.Kozina
Rojan = Roiano; p.Trst
Sajevče = Saiecce Castelvecchio; p.Razdrto
Sajevče = Saiecce di Lase; p.Senožeče
Salež = Sales; p.Prosek
Samotorca = Samotorza; p.Prosek
Selce = Selze di San Pietro; p.Prestranek
Selo = Sella di San Giacomo; p. Sežana
Senadole = Senadole; p.Sežana
Senožeče = Senosecchia; p.
Sesljan = Sistiana; p. Devin
Sežana = Sesana; p.
Sinadole = Sinadole; p.Senožeče
Skopo = Scoppo; p.Dutovlje
Slavina = Villa Slavina; p.Prestranek
Slavinje = Slavnigne; p.Razdrto
Slivno = Slivia; p.Nabrežina
Stara sušica = Sussizza vecchia; p.Nadanje selo
Stara vas = Stara di Postumia; p.Postojna
Strane = Strane; p.Razdrto
Strmca = Stermizza Mater Dei; p.Postojna
Studence = Studenza; p.Hrašče
Studeno = Studeno; p.Postojna
Suhorje = Succoria; p.Košana
Sveta Maria Magdalena spod. = Santa Maria Magdalena inf.; p.Trst
Sveta Marija Magdalena zgor. = Santa Maria Magdalena sup.; p.Trst
Sveti Križ = Santa Croce di Trieste; p.
Šempolaj = San Pelagio; p.Nabrežina
Šent Peter = San Pietro del Carso; p.
Šent Tomaž = San Tommaso della Rassa; p.Sežana
Šepulje = Seppuglie; p.Tomaj
Škedenj = Servola; p.
Škocijan = San Canziano della Grotta; p.Divača
Škoflje = Scoffe; p.Britof
Škorklja = Scorcola; p.Trst
Šmarje = Santa Maria di Sesana; p.Sežana
Šmihel = San Michele di Postumia; p.Nadanje selo
Šmihel = San Michele di Senosecchia; p.Hrašče
Štjak = S.Giacomo in Colle; p.Sežana
Štorje = Storie; p.Sežana
Tomaj = Tomadio, p.
Trebče = Trebiciano; p.Bazovica

Trebižani = Trevisani; p.Sežana
Trnje = Tergni; p.Št.Peter na Krasu
Trnovica = Ternova piccola; p.Nabrežina
Utovlje = Uttoglie; p.Tomaj
Vareje = Varea; p.Divača
Vatovlje = Vattoglie; p.Britof
Večkoti = Vescotti; p.Sežana
Velika pristava = Prestava grande; p.Šmihelj
Veliki otok = Ottocco grande; p.Postojna
Veliki Repen = Rupin grande; p.Opčine
Veliko brdo = Berdo grande; p.Razdrto
Veliko Ubeljsko = Oblisca grande; p.Razdrto
Verdelj = Guardiella; p.Sv.Ivan pri Trstu
Vižovlje = Visogliano; p. Devin
Voglje = Vogliano; p.Opčine
Vovče = Volce Auremiano; p.Košana
Vrhovlje = Vercogliano di Monrupino; p.Opčine
Zagradec = Sagrado di Sgonico; p.Prosek
Zagon = Zagon; p.Postojna
Zalog = Saloga di Postumia; p.Postojna
Zavrhek = Zaverco; p.Britof
Zgonik = Sgonico; p.Prosek
žeje = Zeie; p.Prestranek
Žirje = Sirie; p.Sežana

Alojz Gradnik:

Komen

Kamen, kamen, samo kamen, kamen. . .
 Če bi odnašali jih dan in noč
 in tisočkrat sto let in oberoč,
 ne bi odnesli jih milijoni ramen.

In vendar vidiš v belih oknih vase
 s slapovi nageljnov, pri hiši vrt
 in latnike široke krivih trt
 in ajde in vinogradov oaze.

Čemu obup? Še črv prezira skalo,
 še stebelce jo razkroji pomalo
 in skoro brez prsti dušé jo trave.

Čemu obup? Kri kraška je teran,
 če kamen trd je, je še trša dlan,
 ko burje zavihrajo tu zastave.

Devin

Ob produ tu je stala lepa Vida
 in je brodov iskala v megli sled.
 ko jo je k sebi vabil daljni svet,
 kot nekdanj Argonavte je Kolhida.

Koralde, marmor, žameti in žida
 mamili so jo in tujine cvet:
 ni vedela, da strup je tudi med
 in da gradove le v oblake zida.

Tujina tudi nji ni dala sreče.
 Grenák njen kruh je, cveti so v nji trni,
 in solze biseri, palače ječe,

ko daljni krov te tožno kliče: "Vrni,
 o vrni se!" in samo misli jata
 boječe trka na domača vrata.

Izpod latnika

ROOSEVELT PONOVI KANDIDAT ZA PRESEDNIKA ZDRUŽENIH DRŽAV

Washington, 12.(OWI) - Predsednik Roosevelt je v teku časnikarske konference prečital pismo, ki ga je naslovil g.Robertu Hanneganu, predsedniku demokratskega odbora. Pismo glasi:

"Dragi gospod Hannegan,

Pisali ste mi, da je želja večine delegatov, da se ponovno oprimem predsedniškega mesta. Smatram, da Vam dolgujem popolno iskrenost in jasno izjavo glede svojega položaja.

Če se konvencija izjavi, da je soglasna z mojo predsedniško kandidaturo, bom to željo osvojil. Če me narod izvoli, mu bom služil.

Vsakdo izmed naših sinov, ki služijo v tej vojni, ima častnika, od katerega prejema ukaze. Ti častniki so podrejeni višjim častnikom. Predsednik Združenih držav, ki je vrhovni poveljnik, mora tudi poslušati častnike, to je narod Zruženih držav.

Pristal bom za nadaljnje služenje, ali ne mislim se vreči v običajne strankarsko-politične borbe. Vkljub temu, če mi narod ukaže, da vztrajam na tem položaju in v tej vojni, nimam nobene pravice se temu odtegniti, kakor take pravice nima tudi vojak, da dezertira s svoje postojanke na bojišču.

Istočasno mislim, da imam pravico pojasniti Vam in ostalim delegatom konvencije nekaj čisto osebnih pripomb. Kar se mene osebno tiče, ne želim kandidirati pri volitvah. Prihodnjo spomlad bi bil že 12 let predsednik in vrhovni poveljnik oboroženih sil, ker sem bil že trikrat od ljudstva izvoljen, v smislu ustavnih določil Združenih držav.

Osebno smatram, da je gospodarski sistem zasnovan na bolj zdravih in bolj humanih temeljih, kakor pa je bil za časa moje prve izvolitve. Mislim, da ni potrebno podčrtavati, da sem imel v mislih vedno samo dobrobit ameriškega naroda. Moje glavno zanimanje - kakor Vam je znano - je bila dobrobit ameriškega srednjega sloja.

Po mnogih letih javne službe, se moje osebne misli obračajo k tistemu dnevu, ko se bom lahko umaknil v zasebno življenje in ne bom več izpostavljen javni oceni, ki pri naši demokraciji, sledi šefu izvršne oblasti na vsakem koraku.

To bi bila moja izbira. Ali zašli smo v dobo, ko je bil naš narod napaden, v dobo, ko je naš bodoči obstoj in ko so metode izbiranja vladavine postavljene na kocko.

Popolnoma zmagati v tej vojni, brez vsake dvoumnosti in čimprej mogoče, to je danes naša največja naloga. Dobiti to vojno na način, da v doglednem času ne pride več do svetovnega konflikta, to je naša druga naloga. Zajamčiti dostojno življenje vsem našim bojevnikom po vojni in vsem Amerikancem, to je naš končni cilj.

Proti svoji lastni volji, in kot dober vojak, ponavljam, da bi sprejel kandidaturo in da bom služil na tem mestu, če dobim tako povelje od vrhovnega poveljnika vseh nas: od suverena ameriškega ljudstva."

Tako je napisal v pismu predsednik Združenih držav, g.Roosevelt. Prečitati bi ga morali temeljito in se ga na pamet naučiti vsi tisti dezertarji,

ki v zadnjem času s tako vehemenco mečejo puške v koruzo, samo zato, ker je njihove slave in njihove diktatorske oblastnosti za enkrat konec. Prav posebne škode pa vendar ni, ker so te puške - prednjače že itak močno zarjavele, njihovi strelci pa samo še bedni neborci...

DRUGI SESTANEK ŠUBAŠIĆ-TITO. Reuter poroča, da je predsednik jugoslovanske vlada, dr.Šubašić ponovno odpotoval iz Londona na sestanek z maršalom Titom. Ravno tako tudi poročajo, da bosta v novo vlado vstopila še dva Srba. Po nekkih vesteh bo za podpredsednika vlade imenovan, dr.Konstantinović, bivši minister in mož, ki uživa med vsemi jugoslovanskimi krogi redko spoštovanje, ugled in zaupanje. Nepotrjene vesti pripovedujejo tudi, da prispe predsednik vlade na kratko bivanje v Egipt.

BORBE V SLOVENIJI. Bojevniki N.O.V. so porušili progo Jesenice-Ljubljana na dveh mestih. Ravno tako je bila na več mestih razdrta tudi proga Celje-Dravograd. Na dolenskem odseku trajajo borbe dalje.

REORGANIZACIJA JUGOSLOVANSKE OBNOVE. Nekatera poročila pravijo, da se nova jugoslovanska vlada resno ukvarja z mislijo popolne reorganizacije Obnove in da bodo že v kratkem imenovani novi funkcionarji. Pravijo tudi, da bo obnovitveno delo zasnovano na federativnih načelih in da bodo v Obnovi ustanovili tri samostojne odseke. Taka razdelitev dela je v sedanjih okoliščinah prav za prav edino mogoča. Vsak del Jugoslavije naj pokaže, kaj zmore in vsak del bo tudi pred narodom lahko odgovarjal tako za dosežene uspehe kakor tudi morebitne polomije. Obnovitveno delo bo zahtevalo ogromnih delovnih sil, zato svetujemo našim ljudem, naj se ne angažirajo drugje, pač pa naj še malo potrpijo, da se vprašanje definitivno uredi, da bi mogli svoje sile posvetiti svoji ožji domovini. Drugi narodi so že daleč pred nami. Potrebne bodo številne obdelovalne ekipe. V poštevh bodo prišli šoferji, mehaniki, strojniki itd. Nujno bodo potrebni skladiščniki, bolničarji in obrtniki ter rokodelci vseh vrst. Potrebne bodo zaščitne sestre in delovne ženske moči vseh vrst in vseh poklicev. Za vsa ta dela so zavezniki že organizirali posebne tečaje, v katerih se pripadniki drugih narodov že pridno urijo. Z reorganizacijo Obnove bo tudi pri nas pričelo tako vežbanje. Kakor hitro bomo z merodajnih strani prejeli potrebna pojasnila, bomo naše ljudi obvestili.

V SKLAD "BAZOVICE" smo prejeli od slovenskih fantov-vojakov nekje na Srednjem vzhodu P.Eg.300. Najlepša hvala!

POZOR! VSAKDO, KI ŽELI PREJEMATI "BAZOVICO" NA DOM, NAJ NAM NAKAŽE MESEČNO PO 5 EG.PIJASTROV ZA POŠTNINO IN STROŠKE PAKOVANJA. VOJAKI V AKTIVNI SLUŽBI PREJEMAJO "BAZOVICO" BREZPLAČNO, POSLATI PA NAM MORAJO TOČEN VOJAŠKI NASLOV. ORGANIZIRANE ENOTE PREJEMAJO LIST SKUPNO. ISTO VELJA TUDI ZA VSE PRIPADNIKE BEGUNSKIH IN DRUGIH TABORIŠČ.

Po Ukrajini in Belorusiji, se je izmuznil Baltik...

Za časa nemškega gospodarskega šopirjenja pred sedanjo vojno, so se nacistični politiki in gospodarstveniki zelo skrbno ukvarjali z obširnimi predeli, ki leže med Baltiškim in Črnim morjem. Že cesar Vilhelm je postavil tezo o nemškem odvajanju proti vzhodu. Baltiške države, Belorusija, Ukrajina in Balkan, to so bile pokrajine, od katerih Prusijaki niso mogli odvrniti pogleda. Že pred prvo svetovno vojno so pridno pošiljali v Baltiške države svoje agente in raznarodovalne organizacije. Takratni načrti prusijaškega osvajanja so iz Ukrajine ustvarjali nemški protektorat, ki bi štel 45 milijonov Ukrajincev in bi s svojimi bogatimi žitnicami pokrtil vse nemške potrebe v prehrani.

V prvi svetovni vojni so Nemci pričeli svoje načrte uveljavljati. Ko se je ruski carski režim 1.1917 razsul, so Nemci novi revolucionarni vladi diktirali mir v Brest Litovskem v mesecu marcu 1.1918. Takrat so Nemci anektirali Rusko Poljsko, Litvo, Letonsko in Estonsko, zajamčili pa so "neodvisnost" Finske, Ukrajine in Georgije. Takratna nemška meja je potekala zahodno od Minska čez Pripetska močvirja južno od Kurska v Doneško kotlino, zajela Taganrog in Rostov ter celotno obalo Azovskega in Črnega morja, tako da je Nemčija mejila s Turčijo. Rusija je bila popolnoma zaprta v svojo celino na jugu brez izhoda na morje. Z nemškim polomom 1.1918 so seveda tudi ti nemški načrti propadli.

Ko se je Hitler 1.1933. polastil oblasti, je privlekel zopet na dan stare Vilhelmovske načrte, od katerih se do danes še ni prostovoljno ločil. Nemški apetiti v tej vojni na vzhodu so bili še mnogo večji od tistih, ki jih je zapustil cesar Vilhelm.

Po nemški okupaciji Baltiških držav 1.1941 so Nemci takoj pričeli z uveljavljanjem svojih načrtov. V Baltiške države je Hitler poslal Wernerja Daitz-a, najvernejšega privrženca Rosenbergove ideologije. Ta je storil vse, da bi baltiška ozemlja gospodarsko in narodnostno "izenačil" s tretjim rajhom. Takoj je mobiliziral tamkajšnje nemško manjšino in ogromne kolone nemških kulturonošcev so se pričele vsipati v obrobne Baltiške države. Okupacijo Baltiških držav so Prusijaki imenovali "osvoboditev". Že v prvih dneh po svojem prihodu, so se polastili celotnega prirodnega bogastva teh dežel. Našli so tu nekaj "izvedencev" iz prve svetovne vojne, ki so že takrat izdelali načrt za naselitev dveh milijonov Nemcev na tem ozemlju. Glavna nacistična kolonizacija je pričela 1.1942. in se nadaljevala tudi še v letu 1943. Po zadnji presenetljivo zmagoviti sovjetski ofenzivi pa beže sedaj ogromne množice nemških kolonizatorjev iz Baltiških držav. General Dittmar se je v tem tednu na berlinskem radiu pritoževal, da ti izseljenci v mnogem motijo vojaške dispozicije umikajočih se nemških armad. Švedski dopisniki pa pravijo celo, da je usoda nacističnih kolonov v Baltiških državah približno taka, kakršna je bila usoda begunskih množic, ki so begale pred nemškimi motoriziranimi divizijami v mesecu juniju leta 1940 na Francoskem. Tem beguncem pa je pot v rajh prepovedana. Himmler se namreč boji, da bi njihov prihod v Nemčijo napravil vrzeli na nemškem

notranjem bojišču. Isti viri poročajo, da so masakri stotisoč Židov na Madjarskem imeli pripraviti prostor za te nacistične begunce. Iz Madjarske pa so izgnali tudi še 400.000 drugih Židov in na njihova mesta bodo prišli nemški Ahasferi.

Baltiške države so bile inkorporirane v tretji rajh s takozvanim komisariatom za Ostland, ki obsega Estonsko, Letonsko, Litvo in okrožje Vilno. Te pokrajine imajo izrazit poljedelski značaj. Nad dve tretjini prebivalstva (v Litvi celo 4/5) je zaposlenega v poljedelstvu oziroma gozdarstvu. Pred vojno je prav posebno uspevala živinoreja in pretežni del površine so uporabljali za krmo. Nemci so kmetijsko delavnost z vsemi silami in sredstvi še povečali.

Leta 1938. so tri Baltiške države izvozile nad 55.000 ton masla, 26.000 ton mesa, 13.000 ton svinjine in 8.600 ton jajec. Izvoz masla je bil približno tako velik, da bi pokrtil vse nemške potrebe, ki so jih krtili z uvozom. Baltiški gozdovi dobavljajo ogromne količine lesa in lesnih izdelkov. Na Estonskem so veliki skladi oljnatih škrljavcev, ki bi - po nekaterih cenitvah - dali štiri do pet milijonov ton nafte.

Takoj po okupaciji so Nemci prisilili baltiško poljedelstvo, da proizvaja izključno samo za Nemčijo. Nemci so obnovili kolhoze, to je kolektivna poljedelstva, ki so se jim zdela za njihovo izkoriščanje najbolj pripravna. V prvih dvanajstih mesecih so samo iz Estonske pobrali 40.000 ton krme, 10.000 ton svinjine, 6.000 ton masla, 1.000 ton lanenega semena, 20.000 ton sena, 40.000 ton slame in 35.000 hektolitrov čistega alkohola. Poleg tega še velike količine jute, lana, volne itd. Za domače prebivalstvo se niso brigali. Na Letonskem so prebivalstvu delili po 1.700 gramov kruha na teden, medtem ko so Nemci prejeli po 3.500 gramov kruha. Mesa so delili po 250 gramov tedensko, za Nemce pa po 1.350 gramov.

Sedaj jim te pokrajine polzijo iz rok. Nacistični agentje se na vse kriplje trudijo, da bi z nasilji in pretnjami krotili prebivalstvo, ki že komaj čaka, da pridejo sovjetske čete v deželo. V Rigi, Revalu in Kovnu vlada med Nemci, spričo dogodkov na bojišču, veliko razburjenje. V Baltiških državah je okrog 40 nemških divizij, katerih umik je zelo problematičen. Železniške proge stalno obdeluje sovjetsko letalstvo, nemško obalno plovbo pa motijo sovjetske podmornice. V torek zvečer je gen. Dittmar na nemškem radiu prikazal položaj v Baltiških državah kot zelo resen in opozarjal nemške poslušalce, naj bodo pripravljene na nadaljne nemške umike na vzhodu. Njegova skrajno pesimistična razlaganja so prav posebno karakteristična v stavku, ki ga je izustil: "Nemčijo lahko reši samo nemški izumiteljski duh." Seveda gen. Dittmar ni povedal, kaj se bo zgodilo, če ta "izumiteljski duh" odpove. Zato pa to prav dobro vedo zavezniki in še prav posebno se danes tega zavedajo evropski narodi, ki se pripravljajo na temeljite obračune z nacističnimi krvoloki...